

Миколаївський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти
Лабораторія методики викладання
мов і літератур

*Організація
навчально-виховного процесу
з української мови і літератури
в загальноосвітніх навчальних
закладах Миколаївської області
у 2016/17 навчальному році*

Інструктивно-методичний лист

Миколаїв
2016

**Організація
навчально-виховного процесу
з української мови і літератури
в загальноосвітніх навчальних
закладах Миколаївської області
у 2016/17 навчальному році**

Інструктивно-методичний лист

Упорядник: *Д. П. Діордіца*, завідувач лабораторії методики викладання мов і літератур Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти

Відповідальна за випуск: *І. М. Бєлова*, заступник директора з науково-педагогічної роботи Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти

Рекомендовано до друку рішенням ученої ради Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, протокол від 22.06.2016 № 5.

Організація навчально-виховного процесу з української мови і літератури в загальноосвітніх закладах Миколаївської області у 2016/17 навчальному році : інструктивно-методичний лист / Упор. Д. П. Діордіца – Миколаїв: ОІППО, 2016. – 48 с.

© Лабораторія методики викладання мов і літератур

© Лабораторія редагування та видавничої діяльності Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти
2016

Початок ХХІ сторіччя відзначений якісно новими явищами й процесами, які охоплюють різні аспекти життєдіяльності суспільства, інтеграцією освіти до світового рівня, обов'язковими для якого є доступність і якість. Природно, що українська мова – одна із головних навчальних дисциплін у загальноосвітньому навчальному закладі, оскільки виконує дві основні дидактичні функції: є об'єктом пізнання та засобом оволодіння іншими дисциплінами. Вивчення її має бути самодостатнім, аби забезпечити успішне формування такого складного й універсального феномену, як мовна особистість.

Основними умовами реалізації положень Державного стандарту у галузі «Мова і література» є:

- проведення державою ефективної мовної політики, що забезпечить дієву реалізацію стратегії мовної освіти, стійку увагу суспільства до загального рівня мовної культури населення;
- консолідація зусиль науковців, педагогів, батьків, що мають бути спрямовані на розв'язання актуальних завдань сучасної гуманітарної освіти;
- оновлення державного стандарту сучасної мовної освіти, що дасть змогу піднести мовну освіту на якісно новий рівень, сприятиме формуванню мовної особистості учня, забезпечить кожному учневі вільне володіння державною мовою, закладе підґрунтя для вдосконалення власного мовлення впродовж життя;
- упровадження перспективних освітніх технологій – особистісно зорієнтованих інформаційних технологій саморозвитку, життєтворчості, партнерської співпраці.

До важливих завдань навчання української мови учнів основної і старшої школи на сучасному етапі розвитку мовної освіти відносимо:

1) урахування виняткової ролі державної мови в суспільному й особистісному розвитку кожного громадянина й потреби належною мірою оволодіти нею; необхідність збереження й подальшого її розвитку як безцінного культурного надбання попередніх поколінь

українського народу і відповідальності школярів як громадян України в цій справі перед світовою спільнотою;

2) розвиток пізнавального інтересу до української мови як до феномена, вироблення в учнів здатності отримувати естетичне задоволення від сприймання усного українського слова, читання художньої літератури українською мовою;

3) формування потреби різнобічного розвитку власних здібностей і нахилів, оволодіння сучасними методами оперування знаннями, уміннями використовувати сучасні інформаційні й комунікаційні технології (Інтернет, дистанційні форми навчання та ін.);

4) забезпечення доступності знань, розвиток інтелектуальних і творчих здібностей учнів на основі індивідуалізації навчання, інтенсифікації навчального процесу тощо;

5) вироблення цілісного світогляду, знаходження сенсу життя як важливих умов удосконалення власної мовленнєвої здатності;

6) потреба дотримання загальнолюдських моральних норм як необхідної передумови уникнення конфліктних ситуацій та оптимального розв'язання їх у разі назрівання; розвиток в учнів уміння вести діалог, висловлювати власні думки й переконливо аргументувати їх;

7) прилучення учнів до загальнолюдських цінностей, що найпродуктивніше можна реалізувати в процесі інтегративного вивчення української мови з використанням засобів музики й живопису, художньої літератури, також спираючись на історичні дані;

8) урахування компетентнісного підходу до навчання української мови, за якого забезпечується результат навчання, а не нарощування обсягу змісту;

9) забезпечення особистісної значущості для кожного школяра здобутих знань і набутих умінь та навичок з української мови, усебічний розвиток особистості, її нахилів, здібностей і талантів;

10) формування в учнів потреби в удосконаленні власної мовленнєвої здатності впродовж усього життя.

Головна мета літературної освіти – виховання творчого читача із самостійним критичним мисленням, формування

гуманістичного світогляду, загальної культури, естетичних смаків особистості, залучення учнів до найвищих досягнень національної літератури і культури, національних і загальнолюдських духовних цінностей, формування комунікативної та літературної компетентностей, розвиток творчих здібностей учнів, виховання в них естетичного смаку, високої читацької та загальної культури, вироблення вмінь самостійно ознайомлюватися зі зразками мистецтва слова, свідомо сприймати втілені в них естетичні й духовні цінності.

Для досягнення цієї мети необхідно вирішити такі основні завдання:

- формувати в учнів уявлення про художню літературу як мистецтво слова, важливу складову системи мистецтв і духовної культури українського та інших народів світу;
- виховувати повагу до духовних скарбів українського народу, етнічну, соціальну, гендерну, релігійну, індивідуальну толерантність, здатність формувати, формулювати й активно відстоювати власну точку зору, свою систему життєвих цінностей і пріоритетів, зберігати й примножувати кращі національні традиції;
- відпрацьовувати з учнями вміння й навички аналізу художнього тексту, здатність сприймати його з урахуванням авторської концепції й індивідуального стилю, бачити кожен конкретний твір у літературному, культурному та історичному контекстах;
- пропонувати школярам оптимальний обсяг літературознавчих понять і термінів, потрібних для повноцінної інтерпретації художніх текстів, розуміння головних закономірностей перебігу літературного процесу;
- навчати учнів визначати національну своєрідність і загальнолюдську значущість літературних творів, у тому числі шляхом зіставлення зі зразками різних національних літератур та різних видів мистецтв;
- розвивати усне й писемне мовлення школярів, їхнє мислення (образне, асоціативне, абстрактне, критичне, логічне тощо);
- формувати в учнів потребу в читанні літературних творів,

здатність засвоювати духовно-естетичний потенціал художньої літератури;

- виховувати повагу до книги як універсального носія інформації,
- відпрацьовувати навички розрізнення явищ елітарної та масової культури.

Сучасний етап розвитку педагогічної науки та практики характеризується зміщенням акцентів освітньої парадигми в бік гуманізації й саморозвитку особистості, що визначає основну мету вчителя (зокрема словесника) – пробудити в дитині творця, розвинути закладений творчий потенціал, спонукати до саморозвитку, а також зумовлює необхідність переорієнтації педагога на реалізацію у своїй педагогічній діяльності креативогенної стратегії навчання, формування креативної компетентності.

З огляду на це проблема використання можливостей післядипломної освіти для виявлення розвитку й реалізації творчого потенціалу вчителів-словесників має свій відбиток в усіх напрямках роботи лабораторії методики викладання мов і літератур.

Із метою подальшого розвитку методичної та предметної компетенції учителів-словесників у 2015/16 навчальному році робота проводилася за такими напрямками:

- вивчення стану викладання мовно-літературної освіти, методичної та навчально-виховної роботи у загальноосвітніх навчальних закладах області;
- розробка навчально-методичного комплексу підвищення кваліфікації учителів-словесників в умовах переходу на новий зміст освіти;
- реалізація державних та регіональних програм;
- апробація підручників з української мови для 6 класу;
- забезпечення науково-методичного супроводу навчального процесу, його спрямування на реалізацію і розвиток сучасних технологій;
- вивчення та узагальнення перспективного педагогічного досвіду;
- розвиток творчого потенціалу вчителя та учня.

Навчання української мови і літератури в загальноосвітніх закладах області здійснюють 1339 учителів: вищої категорії – 632; I – 380; II – 171; спеціаліст – 156; мають звання «заслужений учитель України» – Купцова Валентина Володимирівна, учитель Миколаївської гімназії № 2 Миколаївської міської ради; Каратєєва Валентина Миколаївна, учитель Баштанської ЗОШ I-III ступенів № 1 Баштанської районної ради; Кузнєцова Любов Василівна, директор Дорошівської ЗОШ I-III ступенів Вознесенської районної ради; Бахшиєва Людмила Володимирівна, учитель Миколаївської ЗОШ I-III ступенів № 50 імені П. Л. Дівіної Миколаївської міської ради; Велесевич Тетяна, учитель приватної ЗОШ «Ор Менахем» Миколіївської міської області. Звання «учитель-методист» мають 128 учителів; звання «старший учитель» – 241.

Аналізуючи кадровий склад учителів загальноосвітніх навчальних закладів Миколаївської області, можна зробити висновки: у 2015/16 навчальному році кількість фахівців з української мови і літератури складає 90 %, а кількість нефахівців збільшилась з 1 % до 3 %, що негативно впливає на якість викладання предмета. Спостерігається тенденція викладання вчителями більше двох предметів (в основному – це зарубіжна література), що ускладнює роботу вчителя.

Основу післядипломної освіти вчителів української мови і літератури складають курси підвищення кваліфікації у МОІППО. Із метою поліпшення якості курсів упроваджуються нові ефективні форми навчання: майстер-класи, круглі столи на базі бібліотек та музеїв; спільні заходи з кафедрою української мови і літератури МНУ імені В. О. Сухомлинського (завідувач кафедри – професор, доктор педагогічних наук О. С. Філатова); зустрічі із науковцями, авторами підручників: С. А. Омельчуком, доктором педагогічних наук, деканом факультету іноземної філології Херсонського державного університету, Авраменком О. М., доцентом Київського університету імені Бориса Грінченка. У навчальному процесі широко використовується потенціал культурно-освітніх закладів. Науковцями кафедри мовно-літературної та художньо-естетичної освіти МОІППО (завідувач – Гич Г. М.) розроблені лекції, що висвітлюють сучасні освітні технології.

Слухачі курсів долучаються до проектів МОППО: «Словопис», «Літературне краєзнавство», «Електронний журнал».

У 2015/16 н. р. підвищили кваліфікацію 221 учитель української мови і літератури.

**Аналіз виконання плану
проходження курсів підвищення кваліфікації
вчителями української мови і літератури
(за вересень 2015 року–червень 2016 року)**

		Замовлення	Фактично
1.	м. Миколаїв	52	61
2.	м. Первомайськ	10	9
3.	м. Вознесенськ	9	8
4.	м. Южноукраїнськ	2	2
5.	м. Очаків	2	2
6.	Арбузинський район	5	6
7.	Баштанський район	11	10
8.	Братський район	4	7
9.	Березанський район	5	3
10.	Березнегуватський район	5	5
11.	Веселинівський район	9	8
12.	Вознесенський район	7	7
13.	Врадіївський район	7	7
14.	Доманівський район	6	5
15.	Єланецький район	5	4
16.	Вітовського район	9	8
17.	Казанківський район	3	2
18.	Кривоозерський район	7	7
19.	Миколаївський район	10	10
20.	Новобузький район	11	6
21.	Новоодеський район	7	8
22.	Очаківський район	3	3
23.	Первомайський район	10	11
24.	Снігурівський район	7	8

25.	Школи-інтернати	11	7
26.	ПТНЗ	15	7
	Разом:	231	221

Ефективність навчально-виховного процесу залежить насамперед від рівня фахової майстерності педагогів, їх прагнення до самоудосконалення, до самоосвіти, підвищення кваліфікації. Зміст шкільної філологічної освіти вимагає від педагога постійного оновлення, як професійних так і фахових знань, зростання рівня майстерності.

ЮНЕСКО визнало медіа однією із пріоритетних напрямків в освіті ХХІ століття, що забезпечує готовність фахівців системи освіти до розв'язання медіаосвітніх проблем. Саме тому з'явилась необхідність в організації курсів із спецкурсом «Формування медіакультури», у результаті яких учителі отримали базові знання у сфері медіа та зможуть передати їх своїм учням, використовувати знання головних принципів роботи медіа у професійній діяльності, свідомо формувати свій медіапростір, раціонально підходити до питань медіаспоживання.

Зацікавлені цією проблемою учителі-філологи продовжили заняття в обласній майстерні «Формування медіакультури особистості у контексті сучасного уроку української мови і літератури» під керівництвом Г. В. Новицької, учителя Миколаївського економічного ліцею № 2 Миколаївської міської ради, лауреата конкурсу «Учитель року – 2015».

Відвідування уроків у навчальних закладах області, співбесіди зі слухачами курсів підвищення кваліфікації свідчать, що перед учителем української мови і літератури не тільки стоїть завдання навчити учня грамотно писати, спілкуватися та читати літературу, а й по-новому осмислити весь літературний процес від найдавніших пам'яток до найсучасніших літературних зразків постмодерного письменства. Змінюються не тільки методи викладання, а й інтерпретації, зміщуються акцентуації під час аналізу класичних і сучасних творів. Наступною проблемою у викладанні української літератури є дефіцит критичної літератури, яка покликана, базуючись на найновіших тенденціях, характеризувати

україномовні твори. Саме на вирішення цих завдань спрямована робота студії В. І. Шуляра, доктора педагогічних наук, доцента, професора МОППО, заслуженого учителя України, що постійно працює на базі Миколаївської ЗОШ І–ІІІ ступенів № 57, імені Т. Г. Шевченка Миколаївської міської ради.

Сучасні тенденції в освіті актуалізують проблему формування та становлення творчої особистості, здатної адаптуватися у принципово нових умовах сьогодення. Учитель сам повинен бути творчою особистістю з чіткою методичною настановою на пошук та дослідницьку діяльність. Творчий пошук, прагнення до неординарного розв'язання методичних проблем – така, загалом, робоча програма учителя-новатора.

На «філологічній» карті Миколаївщини відкрились нові імена вчителів-словесників, котрі кретивно працюють над впровадженням інноваційних технологій навчання. Заслуговують на увагу дослідження вчителів-методистів (**із досвіду роботи на присвоєння звання «учитель-методист»**):

Кравцова Надія Миколаївна, учитель української мови і літератури вищої категорії, старший учитель Кінецьпільської ЗОШ І–ІІІ ступенів Первомайської районної ради. Тема – *«Розвиток критичного мислення на уроках української літератури»*.

Рябикіна Анастасія Василівна, учитель української мови і літератури, старший учитель Первомайської гімназії Первомайської міської ради. Тема – *«Формування ключових компетентностей на уроках української мови і літератури»*.

Борискіна Світлана Станіславівна, учитель української мови і літератури вищої категорії, старший учитель Добренської ЗОШ І–ІІІ ступенів Баштанської районної ради. Тема – *«Формування креативної компетентності учнів на уроках української мови і літератури та в процесі гурткової форми роботи»*.

Базан Алла Іванівна, учитель української мови і літератури вищої категорії, старший учитель Вознесенської ЗОШ І–

III ступенів № 10 Вознесенської міської ради. Тема – *«Формування комунікативної і соціальної компетентності учнів на уроках української мови шляхом впровадження ноосферної освіти».*

Дробіна Лариса Степанівна, учитель української мови і літератури вищої категорії, старший учитель муніципального колегіуму імені В. Д. Чайки Миколаївської міської ради. Тема – *«Специфіка викладання сучасної української літератури в освітньому просторі».*

Кривоногова Людмила Володимирівна, учитель української мови і літератури вищої категорії Миколаївської ЗОШ I–III ступенів № 32 Миколаївської міської ради. Тема – *«Впровадження технології розвитку критичного мислення на уроках української літератури як запорука формування предметних компетентностей».*

Виявленню педагогічного досвіду, підтримці педагогічної майстерності, популяризації педагогічних здобутків освітян області сприяв заочний обласний конкурс портфоліо з відеоматеріалами «Педагогічний досвід освітян регіону – 2016», який проходив з 18 до 30 квітня 2016 року на базі МОІППО: Невелика кількість учителів української мови і літератури взяла участь у конкурсі: Адабір Л. В., (Лисогірська ЗОШ I–III ступенів № 1 Первомайської районної ради), Попова О. Д. (Полігонівська ЗОШ I–III ступенів Вітовської районної ради), Ліпінська Н. О. (Баштанська гімназія Баштанської районної ради). Одним із переможців стала Гордієць І. А., учитель української мови і літератури Миколаївської ЗОШ II–III ступенів № 64 Миколаївської міської ради, яка посіла III місце у номінації «Інноваційні технології в навчально-виховному процесі».

Цікавою формою для стимулювання вчителів є Всеукраїнський конкурс фахової майстерності «Соняшник-учитель» – 2015, який ушосте підтвердив тенденцію до постійного зростання кількості учасників, щиро зацікавлених власним фаховим і творчим розвитком, пошуком і застосуванням у професійній діяльності нових знань (у Миколаївській області 191 учасник). Серед переможців – учителі української мови і літератури, які посіли

III місце: Кравченко І. М. (Миколаївська ЗОШ I–III ступенів № 42 Миколаївської міської ради); Томащенко Г. В. (Миколаївська I–III ступенів ЗОШ № 61 Миколаївської міської ради); Власенко Г. О. та Кирильчук Л. В. (Миколаївська ЗОШ I–III ступенів № 35 Миколаївської міської ради); Кутир Г. С. (Миколаївський юридичний ліцей Миколаївської міської ради); Шугаєва Т. О. (Вознесенська ЗОШ I–III ступенів № 10 Вознесенської міської ради).

Інформуємо, що в 2016/17 навчальному році VII Всеукраїнський конкурс фахової майстерності для вчителів-україністів відбудеться 4 жовтня 2016 року. Умови конкурсу висвітлено в мережі Інтернет на сайті: gra-sonyashnyk.com.ua

Найбільше багатство будь-якої країни – це інтелект її громадян. У Національній доктрині розвитку освіти в Україні у ХХІ столітті наголошено, що система загальної середньої освіти повинна забезпечувати підтримку обдарованих дітей і молоді, розвиток у них творчих обдарувань, формування навичок самоосвіти й самореалізації особистості.

Належному вивченню української мови сприяє організація та проведення позакласних заходів із предмета: олімпіада з української мови і літератури, Міжнародний мовно-літературний конкурс учнівської та студентської молоді імені Т. Шевченка, Всеукраїнський конкурс творчих робіт, який проходить під гаслом «Об'єднаймося ж, брати мої»; участь учнів в МАН, Міжнародному конкурсі з української мови імені П. Яцика, Всеукраїнській українознавчій грі «Соняшник».

Традиційним конкурсним змаганням є учнівська олімпіада. Виконання олімпіадних завдань потребує не тільки досконалого володіння програмовим матеріалом в обсязі підручника, а й практичного опанування учнями мовленнєвих умінь на рівні, достатньому для здійснення спілкування чотирма видами мовленнєвої діяльності в типових ситуаціях, оскільки олімпіада – це захід, головною метою якого є пошук та підтримка обдарованої учнівської молоді.

В обласній олімпіаді з української мови і літератури в 2016 році взяли участь 85 учасників (17 учасників у 8 класі, 24 – у 9 класі, 24 – у 10 класі, 20 – у 11 класі) із 21 району області.

Завдання III (обласного) етапу, запропоновані учням для виконання, орієнтовані на програмовий матеріал та рівень складності завдань IV (підсумкового) етапу. Аналізуючи стан виконання завдань з української мови учасниками олімпіади, слід зазначити, що робота вчителів української мови і літератури з обдарованими дітьми потребує постійного вдосконалення та систематичності. Рекомендуємо проаналізувати результати виступів команд; визначити шляхи покращення роботи з обдарованими дітьми; залучати школярів до навчання в обласній очно-дистанцій школі, вивчити перспективний педагогічний досвід колег, які мають високі результати у цьому напрямі.

**Показники участі у III та IV етапах
Всеукраїнської учнівської олімпіади з української мови і
літератури, 2016 рік**

№ з/п	Райони	Усього взяли участь	I місце	II місце	III місце	Учасники IV етапу	Переможці IV етапу
1.	м. Миколаїв	18	4	6	6	7	II м. – 2, III м. – 2
2.	м. Первомайськ	4			2		
3.	м. Вознесенськ	4			1		
4.	м. Южноукраїнськ	3			2		
5.	м. Очаків	1					
6.	Арбузинський район	4					
7.	Баштанський район	2		1	1		
8.	Братський район	3			2		
9.	Березанський район	2		1			
10.	Березнегуватський район	3					
11.	Веселинівський район	3					
12.	Вознесенський	4		1	1		

13.	район Врадіївський район	—					
14.	Доманівський район	3	1	1	1	1	
15.	Сланецький район	4					
16.	Вітовський район	3			1		
17.	Казанківський район	—					
18.	Кривоозерський район	4			1		
19.	Миколаївський район	4		1	2		
20.	Новобузький район	2					
21.	Новоодеський район	3			2		
22.	Очаківський район	3					
23.	Первомайський район	4		1	2		
24.	Снігурівський район	3		1	2		
25.	Інтернати	2					
	Разом	85	5	13	28	8	4

Учасники IV етапу XXX Всеукраїнської олімпіади: Асєєва Тетяна, учениця 11 класу Миколаївської гімназії № 2 Миколаївської міської ради, учитель – Купцова В. В., Белікова Єлизавета, учениця 9 класу Миколаївської гімназії № 2 Миколаївської міської ради, учитель – Маєнко Л. І.; Оніщук Катерина, учениця 9 класу Миколаївської спеціалізованої I–III ступенів школи з поглибленим вивченням англійської мови з 1 класу Миколаївської міської ради № 22, учитель – Гайсан Т. В., Майорова Анастасія, Некипелова Валерія, учні 8 класу Миколаївського муніципального колегіуму імені В. Д. Чайки Миколаївської міської ради учителі Дробіна Л. С., Вовченко В. Д.; Дерун Віталія і Мачула Ангеліка, учні 10 класу Першої української гімназії імені Миколи Аркаса Миколаївської міської ради, учитель – Чернявська О. В.; Чорний Вадим, учень 11 класу Доманівської ЗОШ I–III ступенів № 2 Доманівської районної ради – учитель Миронюк С. В.

Відповідно до Постанови Кабінету Міністрів України від 9 серпня 2001 року № 982 «Про заснування стипендій Кабінету Міністрів України переможцям Всеукраїнської учнівської олімпіади з української мови і літератури» щорічно призначається стипендія Кабінету Міністрів України. Цього року від Миколаївської області стипендіатом стала переможець III (обласного етапу) олімпіади з української мови і літератури – *Єлік Альвіна*, учениця 11 класу Кімівської ЗОШ I–III ступенів Березнегуватської районної ради.

Рівень і обсяг складності *олімпіадних завдань* мають забезпечити можливість якнайповнішого розкриття інтелектуальних можливостей та творчих здібностей учнів. Олімпіадні завдання за своєю суттю відрізняються від звичайної контрольної роботи різноплановістю завдань, що мають перевірити комплексність мовно-літературної підготовки учасників. Пропонуємо ознайомитися із завданнями обласного етапу і врахувати у підготовці до конкурсних випробувань.

Щороку, улітку обдаровані діти – призери III, IV етапів Всеукраїнської учнівської олімпіади з української мови і літератури, поглиблюють свої знання і відпочивають на березі Чорного моря. У цьому році таку можливість мали учні навчальних закладів Миколаївської області, які виявили найкращі знання з

української мови і літератури: *Некипелова Валерія*, учениця 8 класу Миколаївського муніципального колегіуму імені В. Д. Чайки Миколаївської міської ради; *Оніщук Катерина*, учениця 9 класу Миколаївської спеціалізованої I–III ступенів школи № 22 з поглибленим вивченням англійської мови з 1 класу Миколаївської міської ради, *Мачула Ангеліка*, учениця 10 класу Першої української гімназії імені Миколи Аркаса Миколаївської міської ради; *Назрієва Заріна*, учениця 9 класу Миколаївської гімназії № 2 Миколаївської міської ради; *Лісконіг Катерина*, учениця 9 класу Кінецьпільської ЗОШ I–III ступенів Первомайської районної ради. Керівник групи – учитель української мови і літератури *Островна Світлана Олександрівна*, учитель-методист, учні якої неодноразово були переможцями III–IV етапів мовно-літературних змагань. А її учениця, Чайка Олена – випускниця, цього року отримала 200 балів у ЗНО з української мови і літератури.

Міжнародний мовно-літературний конкурс учнівської та студентської молоді імені Тараса Шевченка

На виконання Указу № 928/ 2010 Президента України «Про Міжнародний мовно-літературний конкурс учнівської та студентської молоді імені Тараса Шевченка», наказу УОН від 04.12.2015 № 883 12 грудня 2015 року відбувся обласний етап VI Міжнародного мовно-літературного конкурсу учнівської та студентської молоді імені Т. Шевченка, у якому взяли участь 145 учнів 5–11-х класів із 22-ох районів і міст області.

Учасники конкурсу виконували письмові завдання з української мови та творчі роботи з української літератури за тематикою, присвяченою творчості Т. Г. Шевченка. Конкурсанти в основному виконали завдання, продемонструвавши глибокі знання творчої спадщини Тараса Шевченка та високий рівень загальномовної культури. Зокрема переможці конкурсу, розкриваючи теми творчих робіт, виразно відображали основну думку висловлювання, добирали переконливі докази для обґрунтування своєї позиції, виявляли навички високих розумових здібностей. Учнівські та

студентські роботи відзначалися багатством словника, точністю слововживання, стилістичною єдністю, граматичною різноманітністю.

Фінальний етап конкурсу відбувся 15 лютого 2015 року, у якому взяли участь 20 учнів ЗНЗ та 8 студентів ВНЗ I–IV рівнів акредитації Миколаївської області. Учасники мовно-літературних змагань загалом продемонстрували високий рівень знань і виявили не лише фахову підготовку, а й креативність у розв'язанні конкурсних завдань. Роботи учнів характеризувалися творчим підходом: наявністю поетичних замальовок, художніх інкрустацій, композиційною оригінальністю, умінням римувати, полемізувати з висловлюваннями відомих істориків і письменників.

Учасники IV етапу (фінального) етапу конкурсу

Переможцями обласного та IV (фінального) етапу VI Міжнародного мовно-літературного конкурсу учнівської та

студентської молоді імені Тараса Шевченка стало 10 учнів:
 (Наказ МОНу від 16.04.2016 № 439 «Про підсумки IV (фінального) етапу VI Міжнародного мовно-літературного конкурсу учнівської та студентської молоді імені Тараса Шевченка»):

ПІБ учня	Клас	Назва навчального закладу	ПІБ учителя	Місце	
				обл. етап	IV етап
Шпильова Рада	5	Миколаївська спеціалізована СЗОШ I–III ступенів школи № 22 з поглибленим вивченням англійської мови з 1 класу Миколаївської міської ради		I	II
Боброва Олександра	6	Миколаївська гімназія № 2 Миколаївської міської ради	Шкабура Тетяна Леонідівна	II	II
Сторчак Гліб	6	Вознесенська ЗОШ № 8 Вознесенської міської ради		I	II
Верба Анна	7	Баштанська ЗОШ I–III ступенів № 1 Баштанської районної ради	Островна Світлана Олександрівна	I	I
Красіна Катерина	7	Перша українська гімназія імені Миколи Аркаса Миколаївської міської ради		II	III

Оніщук Катерина	9	Миколаївська спеціалізованої СЗОШ I–III ступенів школи № 22 з поглибленим вивченням англійської мови з 1 класу Миколаївської міської ради	Гайсан Тамара Василівна	I	II
Бунько Юлія Андріївна	10	Братська гімназія Братської районної ради	Кравець Олександра Андріївна	II	III
Денисенко Максим	11	Первомайська гімназія Первомайської міської ради		I	II
Асєєва Тетяна	11	Миколаївська гімназія № 2 Миколаївської міської ради	Купцова Валентина Володимирівна	II	II
Дога Ангеліна	11	Доманівська ЗОШ I–III ступенів № 2 Доманівської районної ради	Миронюк Світлана Володимирівна	III	I

На виконання Указу Президента України від 1 вересня 2011 року № 884 «Про Положення про стипендії Президента України» переможцям Міжнародного мовно-літературного конкурсу учнівської та студентської молоді імені Тараса Шевченка призначаються стипендії. Серед кандидатів на здобуття стипендій Президента України переможці фінального етапу VI Міжнародного мовно-літературного конкурсу учнівської та студентської молоді імені Тараса Шевченка – *Оніщук Катерина*, учениця Миколаївської спеціалізованої I–III ступенів школи № 22 з поглибленим вивченням англійської мови з 1 класу Миколаївської міської ради та *Дога Ангеліна*, учениця Доманівської ЗОШ I–III ступенів № 2 Доманівської районної ради.

*Миронюк Світлана Володимирівна, Оніщук Катерина
і Дога Ангеліна на Чернечій горі*

Учителям української мови і літератури слід спрямовувати науково-методичну роботу на подальше виявлення творчо обдарованої учнівської та студентської молоді, розвиток їх творчого потенціалу, виховання в молодого покоління українців поваги до

мови і традицій свого народу, підвищення рівня мовно-літературної освіти.

Відзначається активністю учасників і Всеукраїнський конкурс учнівської творчості з номінації «Література». На розгляд журі обласного етапу конкурсу у номінації «Література» представлено 56 учнівських робіт. Учні 7–11-х класів загальноосвітніх навчальних закладів виконували творчі роботи на тему «Гуртуймося, братове-українці! Лиш через терни шлях веде до зір». Учнівські дослідження присвячено проблемам державотворення в Україні, формуванню української нації, ідеї єднання і братерства народів різних національностей, які населяють Україну. Значне місце в учнівських дослідженнях займала краєзнавча тематика, проблеми полікультурної освіти. Роботи об'єднано темою патріотизму, що найвиразніше прослідковується в розповідях про мужніх і самовідданих учасників АТО, які на Сході України боронять її незалежність. Учасники конкурсу виявили глибокі знання творчості письменників-класиків та сучасників, досліджували їх поетичну і прозову спадщину, доводили актуальність їх творчості. Численні роботи учасників конкурсу вирізнялися нестандартністю та оригінальністю форм. Подані на конкурс матеріали відзначаються різноманітністю жанрів (ода, есе, казка, оповідання, літературний нарис, поема, авторська поезія тощо), багатством лексики; захоплювали виразним естетичним оформленням. Роботи проілюстровано не лише репродукціями картин, фото, а й власними малюнками. Серед кращих робіт журі відзначило дослідження Моїсеєнко Катерини («Сила нації – в єднанні»), Антоненка Антона («Крізь терни до зірок»), Домброва Олександра, Снігура Олександра («Білоусівські оstarбайтери»), Туз Катерини («Тиша в дротах»), Мухіної Аліни («Гуртуймося, братове-українці!»).

Більшість конкурсантів продемонстрували вміння використовувати різні джерела інформації, зокрема архівні матеріали, монографічні наукові дослідження, мемуарну літературу.

Переможцями конкурсу стали: Левченко Вероніка, Плевако Єлизавета, учениці Миколаївської гімназії № 2 Миколаївської міської ради; Гордієнко Анна, учениця Доманівського РНВК

«Доманівська ЗОШ I–III ступенів № 1 – Центр дитячої та юнацької творчості» Доманівської районної ради; Туз Катерина, учениця Першої української гімназії імені Миколи Аркаса Миколаївської міської ради; Чуніхін Антон, учень Возсіятської ЗОШ I–III ступенів Єланецької районної ради; Кришталь Богдана, учениця Новобузької ЗОШ I–III ступенів № 1 Новобузької районної ради; Чигес Олена, учениця Вознесенського ліцею «Інсайт» Вознесенської міської ради; Давидова Олена, учениця Прибузької ЗОШ I–III ступенів Вітовської районної ради; Кисляков Денис, Левченко Єлизавета, Ткаченко Діана, учні Іллічівської ЗОШ I–III ступенів Братської районної ради; Пономаренко Ірина, учениця Прибужанівської ЗОШ I–III ступенів Вознесенської районної ради; Мухіна Аліна, учениця Садівської ЗОШ I–III ступенів Арбузинської районної ради;

Шередько Анна, учениця Кир'яківської ЗОШ I–III ступенів Миколаївської районної ради.

За підсумками IV етапу XV Всеукраїнського конкурсу учнівської творчості Батечко Анастасія, учениця Кузнецівської ЗОШ I–III ступенів Доманівської районної ради, стала переможцем від Миколаївської області (Наказ МОН України від 08.04.2016 № 387).

Із метою піднесення престижу української мови серед учнівської та студентської молоді, виховання пошани до культури і традицій українського народу зібрав своїх шанувальників XVI Міжнародний конкурс з української мови імені Петра Яцика, який відбувся 13 грудня 2015 року. У конкурсі взяли участь 176 учнів 3–11-х класів загальноосвітніх навчальних закладів із 23-ох міст і районів області, 4 учні ПТНЗ та 24 студенти вищих навчальних закладів I–IV рівнів акредитації Миколаївської області.

Найактивніші серед конкурсантів-школярів – представники від міст Миколаєва, Первомайська, Вознесенська, Южноукраїнська; Арбузинського, Баштанського, Березанського, Березнегуватського, Вознесенського, Братського, Веселинівського, Владіївського, Доманівського, Вітовського, Новобузького, Новоодеського, Єланецького, Миколаївського, Первомайського, Снігурівського районів, що свідчить про належний рівень навчально-методичної та

виховної роботи з української мови. Найвищу результативність засвідчили учасники конкурсу – школярі: м. Миколаєва (I місце – 5 учнів, II місце – 4 учні, III місце – 20 учнів), Баштанського району (I місце – 2 учні, II місце – 3 учні, III місце – 3 учні); м. Первомайська (III місце – 7 учнів); Вознесенського району (III місце – 5 учнів). м. Вознесенська, Первомайського, Вітовського, Миколаївського, Новоодеського районів (III місце – 4 учні), Снігурівського району (II місце – 1 учень, III місце – 4 учні), м. Южноукраїнська, Доманівського району (II місце – 1 учень, III місце – 3 учні), Березнегуватського, Братського, Новобузького, Очаківського районів (III місце – по 2 учні). Учасники Конкурсу показали досконалі знання програмового матеріалу, практичні мовні уміння і навички. Більшість учнів продемонстрували вміння користуватися засобами рідної мови, її стилями, а також – знання фонетичної, лексичної, словотворчої, граматичної та правописної системи української мови.

У IV (загальнонаціональному) етапі XVI Міжнародного конкурсу з української мови імені Петра Яцика, що відбувся 24 січня 2015 року, взяли участь 27 учнів і 11 студентів нашого регіону, але переможців від Миколаївської області немає.

Кожна обдарована дитина – це індивідуальність, яка потребує особливого підходу. Реалізація обдарування вимагає створення толерантного простору, залучення обдарованої особистості до неперервного процесу самовдосконалення, саморозвитку, самонавчання.

Сьогодні активізуються естетичні пошуки, утверджується розкутість художнього мислення, інтеграція у світовий літературний процес. Зміна епох диктує свої пріоритети, незмінною ж цінністю, етичною й логічною необхідністю залишається відчуття рідного краю. Кожен куточок нашої країни має багату літературну географію. Визначними постаттями, які творили і творять у царині літературного слова, пишається і Миколаївщина. На виконання основних завдань Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді, з метою популяризації творів літературного краєзнавства миколаївських митців слова, вивчення творчості літераторів ювілярів у закладах освіти та збереження історико-

архівної літературної спадщини 2016 рік оголошено на Миколаївщині Роком літераторів-краян (Розпорядження голови Миколаївської облдержадміністрації від 29.01.2016 № 26-р):

Бердник Олександр Павлович (Олесь) – 27 листопада 1926 року, офіційно 25 грудня 1927 року – с. Вавилове, Снігурівський район, Херсонська (нині Миколаївська) область **(90 років)**;

Бойченко Валерій Петрович – 3 травня 1941 року Снігурівка **(75 років)**;

Вінграновський Микола Степанович – 7 листопада 1936 року, Первомайськ **(80 років)**;

Дніпрова Чайка (Людмила Олексіївна Василевська-Березіна) – 20 жовтня (1 листопада) 1861 року, с. Карлівка (Зелений Яр) **(155 років)**;

Мозолевський Борис Степанович – 4 лютого 1936 року, с. Миколаївка, Веселинівський район, Миколаївська область **(80 років)**;

Харланович Анатолій Васильович – 12 липня 1936 року, с. Кременівці, Веселинівський район, Миколаївська область **(80 років)**;

Черкасенко Спиридон Феодосійович – 24 грудня 1876 року, Новий Буг, Херсонська губернія **(140 років)**.

09 червня 2016 року у МОІППО відбулася презентація нової збірки Дмитра Дмитровича Кременя «Скрипка з того берега», що навесні цього року вийшла друком у видавництві «Іліон».

Автор збірки «Скрипка з того берега» – Кремень Дмитро Дмитрович, поет, публіцист, есеїст, перекладач, член Національної спілки письменників України, лауреат культурологічної премії імені Миколи Аркаса (1994), Державної премії України імені Тараса Шевченка за книгу поезій і симфоній «Пектораль» (1999); голова обласної спілки письменників.

Вихід 67-ої книги носить неабияке просвітницьке значення, адже вона знайомить читачів із філософськими роздумами поета, його світоглядом, мріями, щирими побажаннями на майбутнє як своїм читачам, так і Україні.

До збірки ввійшли модерні твори, присвячені жінкам-матерям, коханій дружині, що гармонійно поєдналися єдиною ідеєю – любов до життя, людини. У віршах Дмитра Дмитровича – добро, мудрість, істина, що надихають українців бути чесними і милосердними, справжніми людьми, патріотами своєї землі.

Учителям-словесникам варто вводити елементи краєзнавства у зміст уроків мови і літератури, застосовувати різні форми, методи і прийоми краєзнавчої роботи і в позакласних заходах, адже вчитель-словесник наділений особливою місією – вносити культуру в навколишній світ, виявляти духовні потреби учнів, розвивати їх творчі здібності, художні смаки засобами літератури і мистецтва в цілому. І саме література рідного краю є одним із найефективніших засобів формування літературних уподобань та художніх смаків. Це і найкращий засіб патріотичного виховання, поглиблення знань із літератури і розвитку пізнавальних інтересів учнів. «Людина бачить і уявляє Батьківщину крізь призму сприймання найдорожчих для

неї місць. Батьківщина починається там, де народився, де пройшли дитячі роки, де живуть близькі, рідні, знайомі». Літературно-краєзнавчу роботу в школі необхідно проводити у трьох напрямках: на окремих уроках літератури рідного краю; на уроках літератури, де учні отримують елементи літературно-краєзнавчих знань у зв'язку з програмовим матеріалом; у позакласній роботі, застосовуючи різні форми, методи і прийоми проведення позакласних заходів – вивчення літературної географії краю, виготовлення альбомів, зустрічі письменників, екскурсії в музеї, походи пам'ятними літературними місцями рідного краю, записи фольклору тощо. Основними методами навчання та формами організації навчально-пізнавальної діяльності на заняттях із рідного краю для 5-8-х класів: бесіда за змістом книги, бесіда з елементами лекції, диспуту, розповідь, заочна подорож, конкурс знавців літератури рідного краю, інсценізація. У 9–11-х класах – оглядова лекція тематичного характеру, семінар за творчістю письменника, диспут, конференція, екскурсія або заочна подорож, обговорення проблеми за круглим столом. Залежно від мети, завдань уроку використовуються різноманітні прийоми роботи: повідомлення, виразне читання та інсценізацію, читання творів уголос. На таких уроках учні вчать вести діалог у парі, групі, узагальнювати, систематизувати знання та робити висновки.

Краєзнавчий матеріал, запланований на урок, має бути науково-дослідним, перевіреном за кількома джерелами, доступним для розуміння школярами, співвідноситись із основним програмовим матеріалом, емоційно-насиченим. Організована таким чином навчальна діяльність не лише розширює краєзнавчий кругозір учнів, а й виховує бажання у них дізнаватися про культуру і звичаї нашого народу.

Слід врахувати, що заходи для учнів можуть ефективно здійснюватись шляхом залучення дітей до сюжетно-рольових ігор, гри-драматизації, інсценування, гри-бесіди, гри-мандрівки, екскурсій, уявної подорожі, інсценізацій, вікторин, виставок малюнків, театральних вистав.

Для дітей старшого шкільного віку під час проведення заходів із нагоди вшанування пам'яті та вивчення творчої спадщини ювілярів

використовуються такі форми роботи, як: турніри ораторів, музичні вітальні, фольклорні експедиції, презентації-захисти, театральні вистави, тематичні діалоги, конкурси творчих робіт, поетичні вітальні, літературні читання, а також проведення творчих зустрічей із письменниками, літературознавцями тощо; круглі столи, дискусії, диспути, ділові ігри, залучення дітей та молоді до участі у значущих проектах, акціях, програмах, форумах, марафонах, фестивалях, конкурсах, святах, інтелектуально-пізнавальних іграх із використанням інформаційно-комунікаційних технологій, дистанційного спілкування, мережі Інтернет із зазначеної тематики.

Акцентуальним акордом є **Всеукраїнська науково-практична конференція «Літературний дивосвіт краян-ювілярів»**, яка відбудеться **22–23 вересня 2016 року**.

ДПА з української мови – це обов'язкове випробування для всіх учнів 11 класу. Тому одним із важливих чинників навчальної діяльності учнів є мотивація, що зумовлює рівень зацікавленості, активності, інтенсивності інтелектуальної праці на уроках української мови і літератури та значно впливає на її результативність.

Із метою ґрунтовної підготовки учнів до ЗНО необхідно ознайомити школярів із структурою, змістовим наповненням «Завдань сертифікаційної роботи з української мови і літератури», програмою ЗНО, критеріями оцінювання власного висловлення. Для ефективного використання у навчальному процесі пропонуються схвалені Міністерством збірники тестових завдань, які готують учнів до зовнішнього незалежного оцінювання, а також посібники, електронні посібники (експрес-репетитори) для самостійної підготовки учнів на основі загальних теоретичних відомостей із курсу української мови і тестових завдань, різних за складністю й функціональним призначенням.

Досвід проведення зовнішнього оцінювання переконливо засвідчує, що протягом навчального року вчителям-словесникам слід постійно готувати учнів до такої особливої форми контролю, якою є *тестування*. Учителеві доцільно використовувати різноманітні тестові завдання під час проведення поточного й тематичного оцінювання, широко практикувати тестування не

тільки як контрольну форму перевірки знань, умінь і навичок школярів, але і як продуктивний навчальний прийом, відпрацьовувати у школярів навички виконання тестових завдань різної форми й різного ступеня складності. Це дасть можливість учням не вгадувати відповідь, а свідомо й правильно її визначати.

Важливо навчати учнів виконувати завдання не лише на високому рівні, але й розмірливо, щоб максимально наблизити їх до умов, у яких випускники працюватимуть під час зовнішнього оцінювання. Значний відсоток виконаних завдань залежить від правильного розрахунку часу.

Завдання з української мови визначають рівень сформованості основних складових предметної компетентності. Здебільшого перевіряються життєво важливі, практичні складові (правильно вимовляти й писати слова, відрізнити й доречно використовувати слова з відповідним лексичним значенням, уживати коректні форми змінюваних слів, правильно будувати речення, розставляти розділові знаки, висловлювати й аргументувати власну позицію).

Важливо привчати учнів виконувати завдання не лише правильно, але й швидко, щоб максимально наблизити їх до умов, у яких випускники працюватимуть під час зовнішнього оцінювання. На цьому етапі учителів слід навчати учнів алгоритмів виконання тестових завдань різних форм, аналізувати результати тестування, виявляти типові помилки й визначати шляхи їх усунення. Доцільно давати учневі конкретні інструкції, як виправити виявлені помилки.

Для якісного впровадження в шкільну практику тестування як методичної форми обов'язковими є систематичність, відповідність загальній структурі уроку і продуманість методів використання протягом усього навчального року, причому не тільки під час проведення тематичної атестації, а й на уроках вивчення та закріплення нового матеріалу, що буде гарним тренінгом для школярів

Під час ДПА і ЗНО випускники мають певні труднощі саме в процесі виконання практичних завдань, що вимагають застосування здобутих знань, умінь і навичок. Мовленнєву вправність власних висловлень здебільшого оцінено в 0 або 1 бал із 4 можливих, що свідчить про доволі низький рівень опанування орфографічних,

пунктуаційних, лексичних, граматичних і стилістичних норм української мови.

Завдання з відкритою відповіддю (власне висловлення та завдання на аналіз тексту) суттєво впливають на розподіл учасників за рейтинговою шкалою, уможливають оцінювання рівня розвитку продуктивних видів мовленнєвої діяльності. За результатами ЗНО 2016 року 20% учнів навіть не приступали до виконання відкритої частини завдань.

Багаторічний досвід оцінювання власних висловлень учасників зовнішнього незалежного оцінювання свідчить про слабкий розвиток у випускників шкіл навичок побудови такого аргументативного тексту. Тестовані не вміють вправно сформулювати свою позицію із запропонованого дискусійного питання й підтвердити її доречними аргументами, не завжди наводять приклади з літератури та різних видів мистецтв, що свідчить про низький рівень читацького досвіду випускників шкіл.

Підготовка випускника до складання ДПА і ЗНО з української мови має бути комплексною. Учителеві української мови і літератури можуть допомогти партнери – учителі зарубіжної літератури, історії, художньо-естетичного циклу.

Вивчення та аналіз робочих навчальних планів ЗНЗ області засвідчує, що варіативна навчальна складова майже не фінансується, а це впливає на рівний доступ до якісної освіти, адже учні часто опиняються в ситуації обмеженого вибору того факультативного курсу, який їх цікавить.

Не краща ситуація із класами поглибленого вивчення української мови. Не у всіх районах є навіть по одному класу.

На розбіжність результативності ДПА у межах України впливає і суб'єктивність оцінювання екзаменаторами відкритої частини тестових завдань (власного висловлення) і неврахування специфіки лексичного складу мовлення південного регіону. Крім того, однією з причин підвищеної вимогливості до якості робіт учасників ЗНО 2016 року стали зміни в процедурі оцінювання таких робіт, яка передбачала лише одну перевірку (для порівняння: 2007–2014 рр. таких перевірок було дві).

Змістом навчальних програм «Українська мова. 10–11 класи» (рівень стандарту та академічний) передбачено вивчення предмета в контексті формування стилістичних і риторичних умінь і навичок учнів, що призводить до зменшення питомої ваги роботи з формування мовної (фонетичної, акцентуаційної, лексичної, фразеологічної, граматичної (морфологічної та синтаксичної) компетентності учнів, яка і є предметом перевірки завдань бланку А. Це зумовлює необхідність посилення самостійної роботи учнів у позаурочний час, уміння працювати із довідковою літературою, словниками, літературно-критичними матеріалами.

У зв'язку з соціально-економічними умовами в Миколаєві та області змінюється кадровий склад учителів української мови і літератури: спостерігається тенденція до суттєвого збільшення кількості молодих спеціалістів і вчителів II кваліфікаційної категорії з досвідом роботи 1–5 років, що деякою мірою призводить до зниження загального рівня професійної компетентності педагогів області і впливає на якість мовно-літературної підготовки випускників шкіл. МОШПО проводить різноманітні заходи щодо підвищення фахової майстерності. Однією із таких форм є курси молодих спеціалістів проблеми професійного становлення та розвитку.

Аналіз результатів ДПА з української мови показав, що учні виконали завдання на: початковий рівень 17 %, середній – 40 %, достатній – 31 %; високий – 12 %. Менше 10 % отримали школярі м. Вознесенська, Миколаєва, Очакова, Первомайська, Южноукраїнська, Куцурубської сільської громади; 20–33 % – Березнегуватський, Веселинівський, Вознесенський, Владіївський, Вітовський, Миколаївський, Новобузький, Очаківський, Первомайський райони.

Для ефективного використання у навчальному процесі пропонуються схвалені Міністерством збірники тестових завдань, які готують учнів до зовнішнього незалежного оцінювання, а також нові посібники (експрес-репетитори) для самостійної підготовки учнів на основі загальних теоретичних відомостей з курсу української мови й тестових завдань, різних за складністю й функціональним призначенням:

Новосьолова В. І. Українська мова. Експрес-репетитор для підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання: Орфографія / В. І. Новосьолов. – К. : Генеза, 2010. – 88 с.

Плетньова Л. В., Коваленко Л. Т. Українська мова. Експрес-репетитор для підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання: Морфологія / Л. В. Плетньова. – К. : Генеза, 2010. – 88 с.

Шелехова Г. Т., Кузьмич О. А. Українська мова. Експрес-репетитор для підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання: Синтаксис / Г. Т. Шелехова, О. А. Кузьмич. – К. : Генеза, 2010. – 128 с.

Босак С. П. Українська мова. Експрес-репетитор для підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання: Пунктуація / С. П. Босак. – К. : Генеза, 2010. – 128 с.

Данилейко О. Л. Українська мова. Експрес-репетитор для підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання: Лінгвістика тексту. Стилїстика. Розвиток мовлення / О. Л. Данилейко. – К. : Генеза, 2010. – 48 с.

Авраменко О. М., Блажко М. Б. Українська мова та література. Довідник. Завдання в тестовій формі. І частина / О. М. Авраменко, М. Б. Блажко. – К. : Грамота, 2010. – 496 с.

Авраменко О. М. Українська за 20 уроків / О. М. Авраменко. – К. : Грамота, 2014. – 111 с.

Авраменко О. М. Українська мова та література. Завдання в тестовій формі. ІІ частина / О. М. Авраменко. – К. : Грамота, 2010. – 136 с.

Українська література : хрестоматія для підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання / упорядник Авраменка О. М. – К. : Грамота, 2010. – 464 с.

Рекомендуємо звернутися до електронних джерел, які містять необхідну інформацію для підготовки учнів до написання власного висловлення, зокрема:

- <http://schoollit.cjm.ua/vlasne-vislovlennya>;
- http://osvita.ua/doc/files/news/50/5013/algoritm_ukr.pdf;
- <http://zno.if.ua/?p=91>;
- <http://zno.if.ua/?p=357>;
- <http://academia.in.ua/?p=node/2295>.

Проблеми ЗНО стали в центрі уваги міжрегіонального проекту, в якому брали участь освітяни Мар'їнського району Донецької області і Миколаївської області. 10 грудня 2016 року відбулась міжрегіональна відеоконференція «Зовнішнє незалежне оцінювання з української мови і літератури: панорамний погляд на проблему». Ініціаторами проведення виступили: освітяни Мар'їнського району Донецької області, лабораторії моніторингу якості освіти і методики викладання мов і літератур Миколаївського ОІППО, кафедра суспільно-гуманітарних дисциплін та методики їх викладання, відділ української мови та літератури Донецького ОІППО.

Учасники конференції окреслили сучасні стратегії заявленої теми педагогів Миколаївщини і Донеччини, звернули увагу на особливості вимірювання навчальних досягнень з української мови і літератури та підходи до визначення результатів ЗНО, представили практичний досвід роботи із формування позитивної установки до тестування і модель генералізації знань з української мови.

Є актуальною і має практичне спрямування авторська технологія підготовки учнів та вчителя до ЗНО – «Корисному навчатися сьогодні», яку презентував автор – Бойко Г. В., учитель Новоукраїнської ЗОШ І–ІІІ ступенів Мар'їнського району Донецької області, учитель-методист, відмінник освіти України, лауреат третього (заключного) туру всеукраїнського конкурсу «Учитель року – 1997» у номінації «Українська мова і література», переможець конкурсу «Кращий працівник року» (2005), активний ініціатор та учасник конференції. А **21 червня 2016 року** Бойко Георгій Володимирович на базі МОІППО провів авторську майстерню для філологів Миколаївщини за такими напрямками:

- самоосвітня діяльність учнів – ефективна форма сприймання художнього твору;
- уроки вільного спілкування (життя проектується на літературний твір);
- моделювання уроку (модель теми, дорожня карта, самооцінка);
- творчі роботи учнів як елемент систематизації знань із мови і літератури;

- культура мовлення на уроці та в позаурочний час.

Рідна мова – найважливіший засіб патріотичного виховання. Вона була і є важливою сферою впливу на національну свідомість молоді. Пріоритетним завданням словесника також має бути формування мовної особистості.

Стало традицією 09 листопада, у День української писемності і мови, Українським радіо проводити всеукраїнський радіодиктант національної єдності з метою пропагування грамотності, підтримки і розвитку державної мови як духовного потенціалу нації, виховання високої мовної культури. Учні, освітяни, батьки, – усі, хто небайдужий до формування своєї мовленнєвої культури, долучилися до цього заходу. Серед наймолодших учасників Миколаївщини – Буркун Андрій, учень 3 класу Южноукраїнської ЗОШ І–ІІІ ступенів № 2 Южноукраїнської міської ради.

Метою української літератури є виховання національно свідомого громадянина України, формування й утвердження гуманістичного світогляду особистості, національних і загальнолюдських цінностей.

З огляду на це зробимо окремі акценти на змістових і дидактичних складниках.

У 2016/17 навчальному році вивчення української мови і літератури здійснюватиметься за такими програмами:

У 5–8 класах – за навчальною програмою: Українська мова. 5–9 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів з українською мовою навчання. – К. : Видавничий дім «Освіта», 2013 (зі змінами, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки України від 29.05.2015 № 585).

У 9-х класах загальноосвітніх навчальних закладів – за програмою: Українська мова. 5–12 класи. – К. : Ірпінь: Перун, 2005 (зі змінами, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки України від 29.05.2015 № 585).

У 10–11 класах – за програмами, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки України від 28.10.2010 № 1021 (рівень стандарту зі змінами, що будуть внесені в 2016 році).

У 5–8 класах – за навчальною програмою (зі змінами, затвердженими наказами Міністерства освіти і науки України від 04.08.2014 № 895, від 29.05.2015 № 585): Українська література. 5–9 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. – К. : Освіта, 2013.

У 9 класах – за програмою: Українська література. 5–12 класи. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів К.: Ірпінь: Перун, 2005 (зі змінами, затвердженими наказом Міністерства від 29.05.2015 № 585).

У 10–11 класах загальноосвітніх навчальних закладів – за програмами, затвердженими наказом Міністерства освіти і науки України від 28.10.2010 № 1021 (рівень стандарту та академічний рівень зі змінами, що будуть затверджені в 2016 році).

Важливу роль у забезпеченні якості навчання відіграє навчально-методичне забезпечення, у першу чергу, підручники, що задовольняли б потреби вчителя і стали засобом пізнання й розвитку учня.

Конкурс підручників для 8 класу проходив у два етапи.

І етап – здійснення експертизи електронних версій проектів підручників.

Від нашої області експертизу проводили Каратєєва В. М., учитель Баштанської ЗОШ І–ІІІ ступенів Баштанської районної ради № 1 та Ацеховська Н. А., методист Березнегуватського районного відділу освіти.

ІІ етап конкурсу проводився в два тури

У першому турі ІІ етапу конкурсу вчителі ЗНЗ ознайомились із електронними версіями оригінал-макетів підручників, що розміщені в репозитарії, і надали пропозиції щодо вибору підручників. За його підсумками визначено перелік підручників, що можуть друкуватися за кошти державного бюджету.

У навчальному процесі можуть бути використані підручники, які отримали гриф Міністерства освіти і науки України в 2016 році.

Підручники «Українська мова» для 8 класу загальноосвітніх навчальних закладів:

Автори: Авраменко О. М.; Заболотний О. В., Заболотний В. В.; Пентилюк М. І., Омельчук С. А., Гайдаєнко І. В., Ляшкевич А. І.; Глазова О. П.; Караман С. О.; Ющук І. П.; Даниленко О. М.; Криган С.; Івашина Є. В.; Єрмоленко С. Я.; Сичова В. Г., Жук М. Г., Новосьолова В. І.; Бондаренко Н. В.

Підручники «Українська література» для 8 класу загальноосвітніх навчальних закладів

Автори: Пахаренко В. І., Авраменко О. М., Борзенко О. І., Слоньовська О. В., Коваленко Л. Т., Міщенко О. І.

Підручники відповідають основним санітарно-гігієнічним та поліграфічним вимогам сучасних державних стандартів. Формування стійкої мотивації до навчання української мови і літератури забезпечене змістом, структурою та методичним апаратом.

Особлива увага приділяється мовленнєво-комунікативному розвитку учнів. Є цікаві рубрики, що стимулюють інтерес дітей до мови і читання. У змісті і структурі підручників ураховано низку принципів: особистісно-мотиваційний, диференціації та індивідуалізації, креативності тощо. Наприкінці кожного розділу розміщено підсумкові завдання, різні словники, алгоритми аналізу мовно-літературних понять.

Електронні версії зазначених підручників розміщено на сайті Державної наукової установи «Інститут модернізації змісту освіти» (imzo.gov.ua).

Звертаємо увагу на зміни у програмі «Українська мова, 8 клас» (за рекомендаціями МОНу України):

У мовленнєвій змістовій лінії, підрозділі «Відтворення тексту» спрощено шляхом заміни виду роботи:

«Вибірковий переказ розповідного тексту з елементами опису пам'яток історії й культури в науковому стилі» (усно) **замінено** на «в художньому»;

«Вибірковий переказ розповідного тексту з елементами опису пам'яток історії й культури в публіцистичному стилі» (письмово) **замінено** на «докладний переказ».

У мовленнєвій змістовій лінії, підрозділі «Відтворення тексту» вилучено:

«Стислий переказ розповідного тексту з елементами опису місцевості в художньому стилі» (усно),

«Докладний переказ тексту художнього стилю із творчим завданням» (письмово).

У мовленнєвій змістовій лінії, підрозділі «Створення власних висловлень» вилучено:

«Твір-оповідання на основі почутого (з обрамленням)».

У розділі «Повторення та узагальнення вивченого» вилучено: матеріал на повторення про словосполучення й речення; члени речення (також однорідні); звертання; вставні слова, просте й складне речення; пряма мова й діалог.

З розділу «Синтаксис. Пунктуація», зокрема з підрозділу «Словосполучення. Речення», вилучено: «Види речень за метою висловлювання й емоційним забарвленням речення (повторення)», «Речення поширені і непоширені».

У всіх розділах програми для 8 класу в рубриці «Внутрішньопредметні зв'язки» вилучено підпункти: «Лексикологія. Фразеологія», «Текст (риторичний аспект)».

Додано на повторення теми: «Лексикологія. Фразеологія. Морфологія. Основні правила правопису (за вибором учителя)».

Із розділу «Синтаксис. Пунктуація», зокрема з підрозділу «Словосполучення. Речення» перенесено теми: «Порядок слів у реченні. Логічний наголос», «Речення двоскладні й односкладні» до підрозділу «Просте речення», де й розглядається будова простого речення, види.

Здійснено перерозподіл годин: знято 2 години із теми «Речення із звертаннями, вставними словами (словосполученнями, реченнями)» і додано до теми «Речення з відокремленими членами».

Програма з української літератури, 8 клас

Вилучено з програми поезію Лесі Українки «Ви щасливі, пречистії зорі», твори В. Самійленка, Остапа Вишні, повість О. Бердника «Хто зважиться – вогнем наречеться».

Включено в програму твір Володимира Дрозда «Білий кінь Шептало», повість Юрія Винничука «Місце для дракона».

Вилучено літературознавчі поняття: силабо-тонічне віршування», «трискладові віршові розміри», «асоціативні образи», «літературний характер», «психологізм».

Українська література, 9 клас

Вилучено з програми твори: баладу «Бондарівна», Притчу про сіяча, трактат Г. Сковороди «Вступні двері до християнської добронравності», повість Г. Квітки-Основ'яненка «Конотопська відьма», поезію М. Костомарова «Соловейко», поему Т. Шевченка «Великий льох», поетичні твори П. Куліша: «До рідного народу», «Троє схотінок», «Заворожена криниця», літературу ХХ століття.

Додано вірш Т. Шевченка «Заповіт». Оповідання Марка Вовчка «Максим Гримач» замінено на повість «Інститутка».

Вилучено літературознавчі поняття: «силабо-тонічне віршування», «літературний напрям», «течія», «психологізм у літературі», «роман-хроніка»

Перелік головних вимог щодо виконання письмових робіт і перевірки зошитів з української літератури, особливостей проведення уроків виразного читання, кількість, призначення та особливості оформлення зошитів із предмета містяться у відповідному методичному листі МОН від **21.08.2010 № 1/9-580**. Там же подано зразок заповнення сторінки журналу з української літератури.

Навчання української мови і літератури має бути направлене на реалізацію таких аспектів:

- Важливість забезпечення принципу неперервності мовної освіти в усіх навчальних закладах, починаючи з дитячих садків і продовжуючи в школах і ВНЗ;
- Перебудову та оновлення змісту, форм і методів організації навчально-виховного процесу з української мови і літератури на засадах дитиноцентризму, особистісної орієнтації, компетентнісного підходу;
- національно-патріотичний аспект у навчанні української літератури;
- необхідність розширення мережі класів із поглибленим вивченням предмета;
- формування культури мовлення як механізму збереження стандарту української літературної мови в сучасних соціально-культурних умовах;
- системну роботу учителя-словесника з метою якісної підготовки учнів до **зовнішнього незалежного оцінювання навчальних досягнень учнів і ДПА.**

Презентуємо Онлайн-ресурси, де можна почитати про літературу:

«Читомо» – культурно-видавничий проект, один із найцікавіших і найоригінальніших порталів для тих, хто цікавиться літературою.

LITCENTR – культурна організація й онлайн-платформа, що займається промоцією літератури в Україні та поза її межами.

5 BOOKS – розмови про книжки з вітчизняними та зарубіжними блогерами.

«БУКМОЛЬ» – книжковий проект позиціонує себе як «віртуальний путівник літературним життям для батьків, дітей та всіх небайдужих до читання».

«Автура» надає найповнішу інформацію про українські видавництва і авторів.

«Буквоїд» – це український книжковий портал, на сайті якого публікуються анонси літературних подій, рецензії нових книжок, а також інтерв'ю з письменниками.

Портал сучасної української літератури «Укр.Літ», який заснувала Національна спілка письменників України.

Сайт «Українська літературна газета», а також періодичні видання:

«Дивослово», «Українська мова і література в школі», «Українська мова і література в школах України».

Питання, яким слід приділити увагу під час проведення секційних засідань районних (міських) методичних об'єднань учителів української мови і літератури

- Аналіз результативності участі словесників в обласних, районних/міських навчально-методичних заходах міжтестастійного, міжкурсового періодів за минулий навчальний рік.
- Навчально-методичне забезпечення викладання української мови і літератури в 5–11 класах у 2015–2016 роках.
- Компетентнісний підхід до викладання української мови і літератури.
- Специфіка викладання української мови і літератури за новою програмою в 8 класі.
- Проведення **випереджувальних лекційно-практичних занять, ділових ігор, моделювання уроків** із тем, передбачених новою програмою для **8 класу** (із метою науково-методичної допомоги, активізації творчої діяльності вчителів).
- Інноваційні технології мотивації до читання та формування творчого читача.
- Аналіз результатів ДПА з української мови в 11 класі (2015–2016 роки).
- Упровадження медіаосвіти та формування медіаінформаційної грамотності.
- Аналіз участі школярів навчальних закладів міст (районів) у олімпіадах, турнірах та конкурсах та підготовка школярів до участі в інтелектуальних і творчих змаганнях.
- Персональний сайт учителя-словесника як засіб поширення перспективного педагогічного досвіду та удосконалення освітнього процесу в школі.

- Ознайомлення з педагогічним досвідом, проведення майстер-класів **учителів-переможців** різноманітних конкурсів, учителів, які отримали чи підтвердили звання **«вчитель-методист»** за результатами атестації педагогічних працівників у 2015/16 навчальному році.
- Обговорення та внесення до плану роботи РМО вчителів української мови і літератури переліку заходів, пов'язаних із вивченням творчої спадщини письменників-ювілярів 2016/17 років; підготовка та участь у Всеукраїнській конференції «Літературний дивосвіт краян-ювілярів» (вересень 2016 р.).

Під час засідань доцільно розглянути такі документи:

1. Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти – Режим доступу : http://iitzo.gov.ua/serednya_osvita.html.

2. Типове положення про атестацію педагогічних працівників із змінами та доповненнями. – режим доступу: http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/12483/.

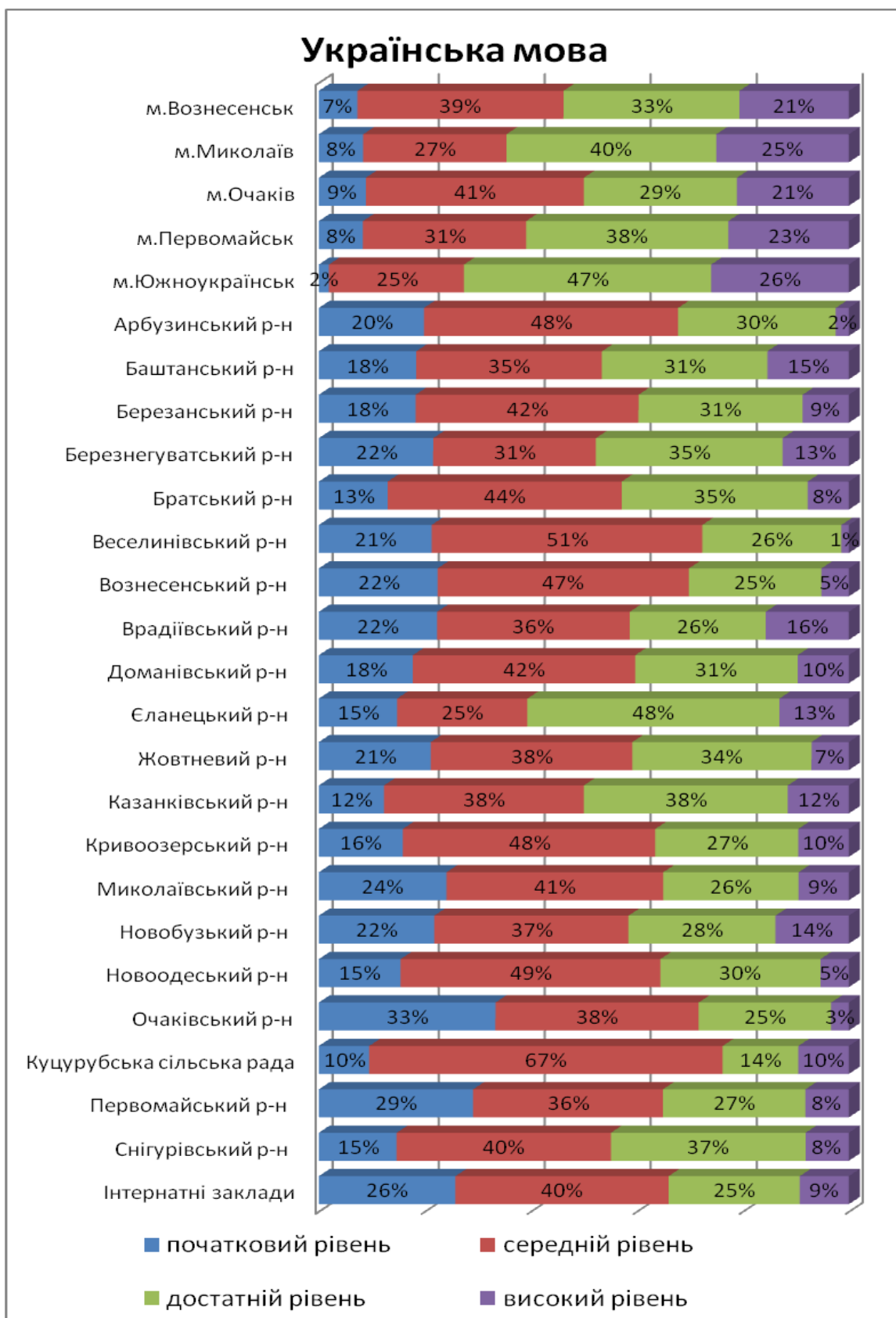
3. Про організацію навчально-виховного процесу у 5-х класах загальноосвітніх навчальних закладів і вивчення базових дисциплін в основній школі. Лист Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 24.05.2013 № 1/9–368 // <http://www.mon.gov.ua/ua/activity/education/56/692/metodichni-rekomendatsiji/>.

4. «Про організацію навчально-виховного процесу у загальноосвітніх навчальних закладах і вивчення базових дисциплін в основній школі». Лист Міністерства освіти і науки України від 01.07.2014 № 1/9–343 // <http://www.mon.gov.ua/ua/activity/education/56/692/metodichni-rekomendatsiji/>.

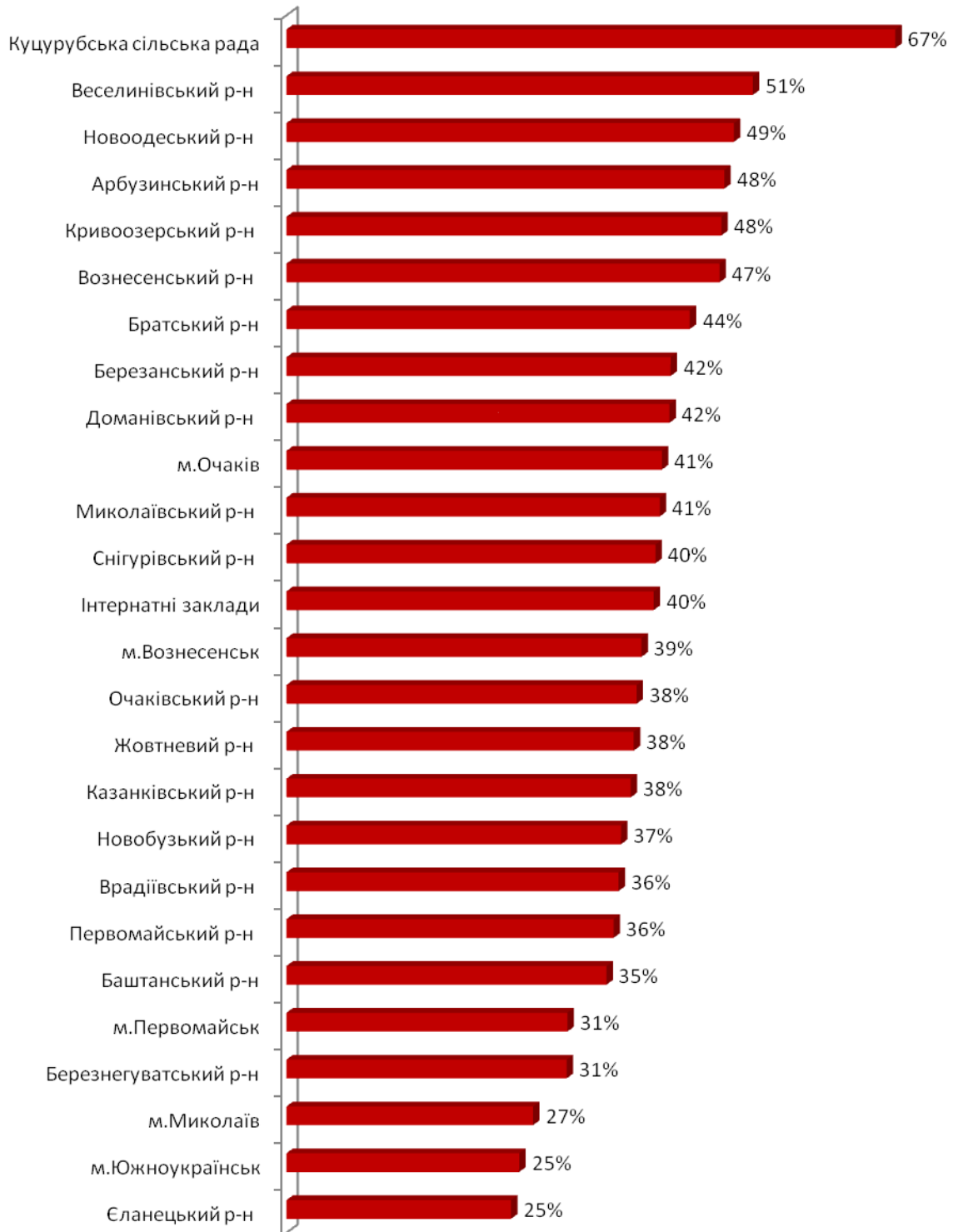
5. «Щодо методичних рекомендацій для учнів 4-х та 7-х класів загальноосвітніх навчальних закладів». Лист МОН України від 10.08.2015 № 1/9-380 // <http://www.mon.gov.ua/ua/activity/education/56/692/metodichni-rekomendatsiji/>.

6. «Методичні рекомендації щодо оцінювання результатів навчання української мови і літератури <http://www.mon.gov.ua/ua/activity/education/56/692/metodichni-rekomendatsiji/>.

Результати ДПА з української мови за 2015/16 н. р.

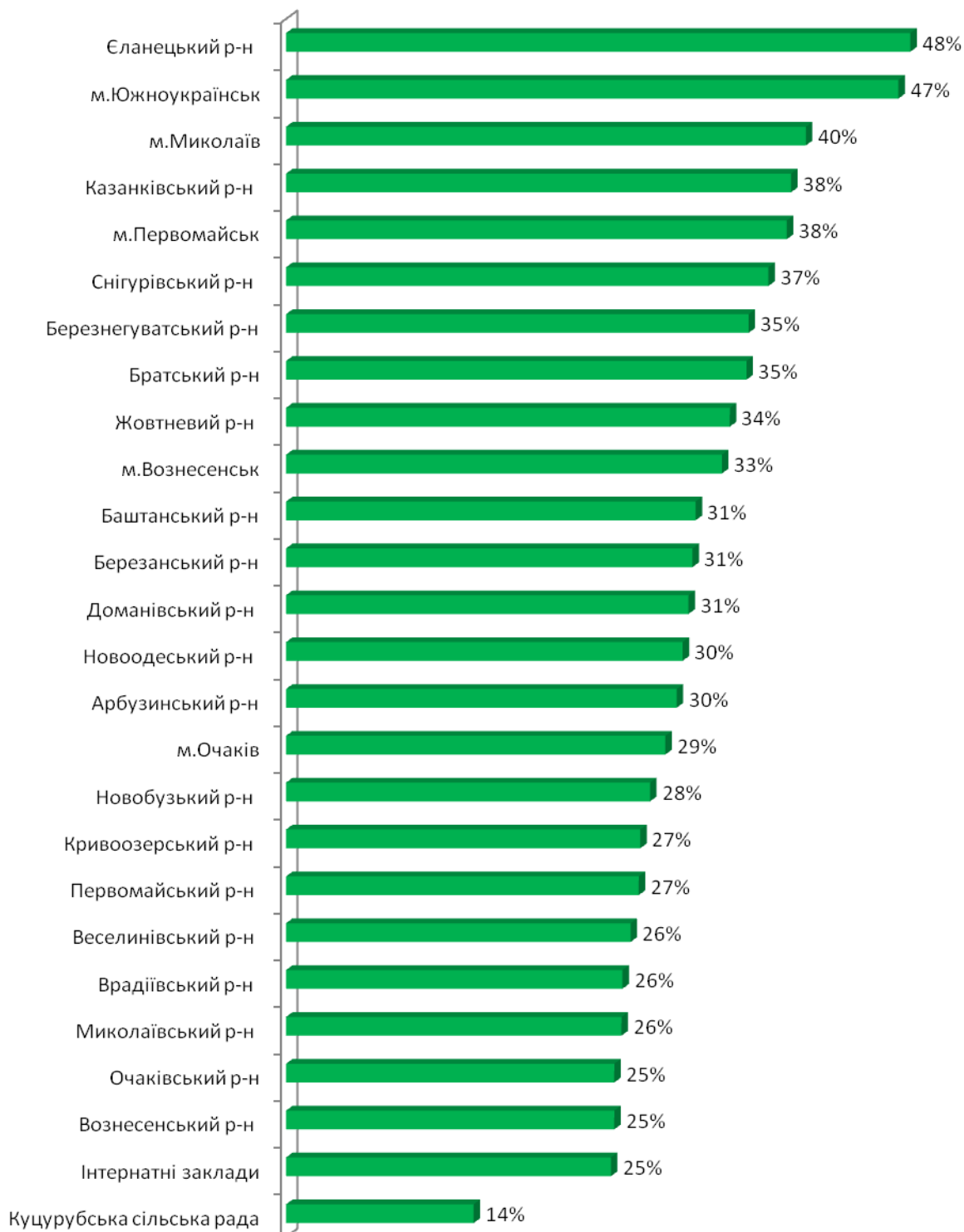

Результати ДПА з української мови 2015-2016 н.р. середній рівень

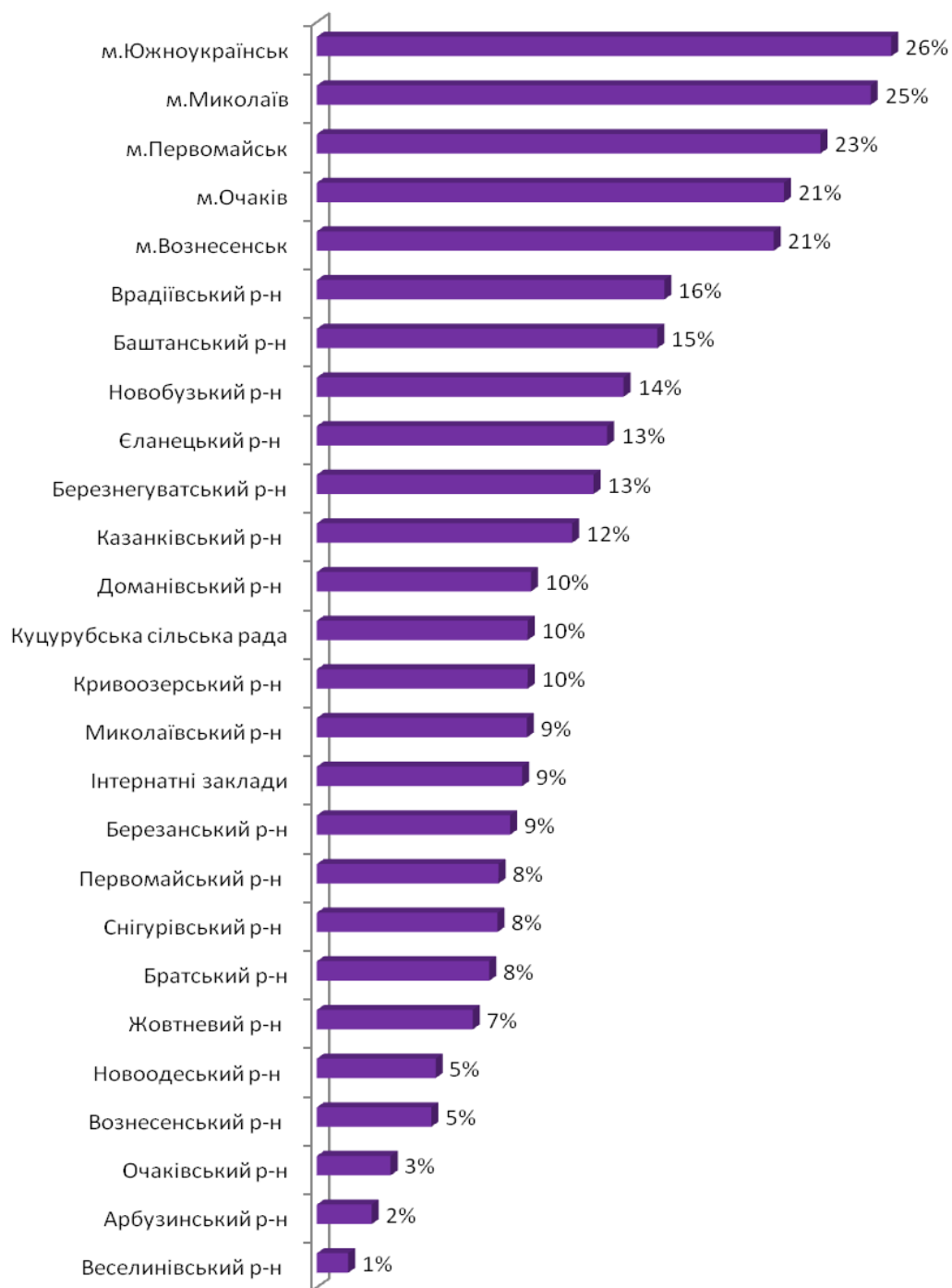

Результати ДПА з української мови 2015-2016

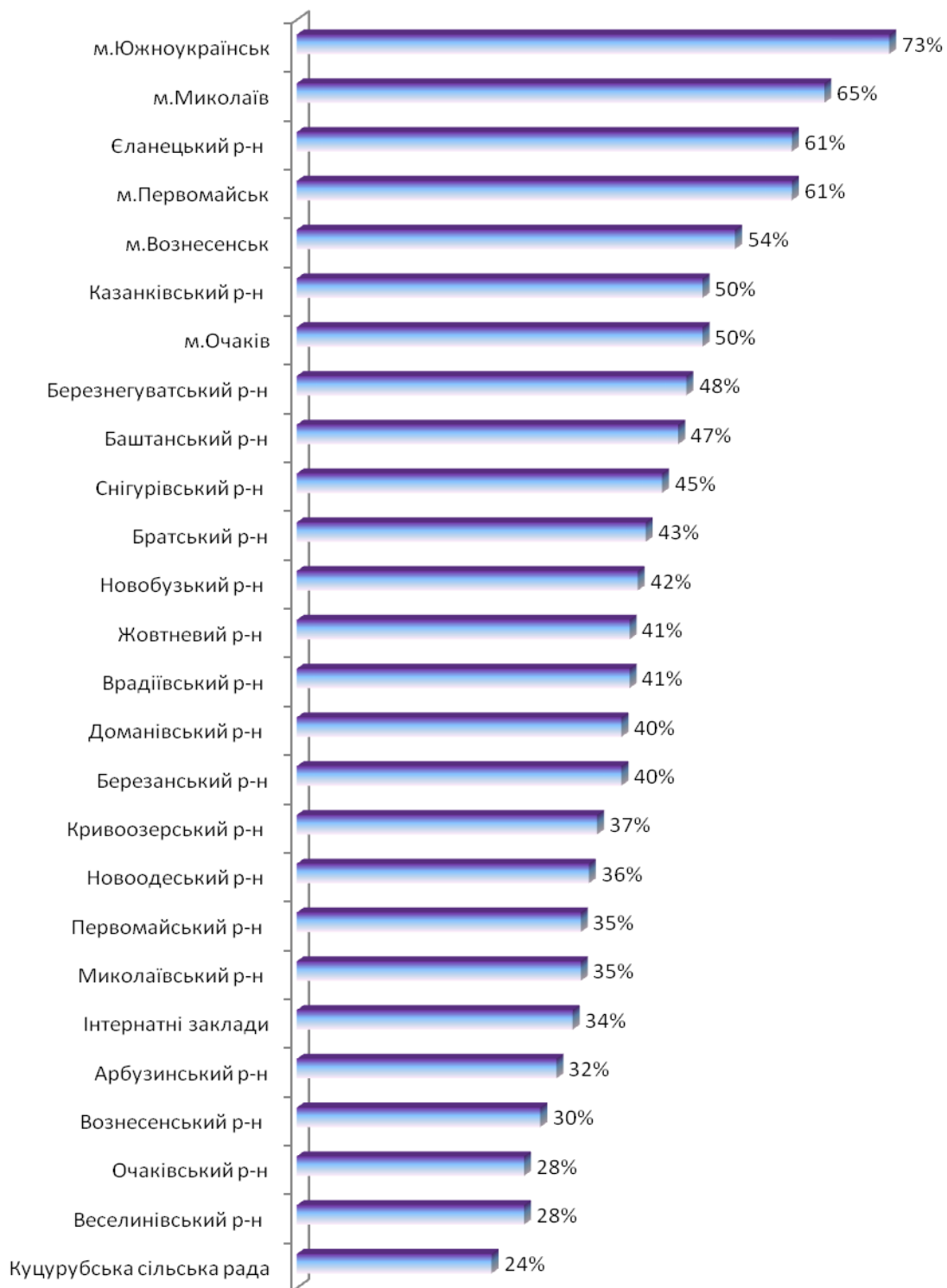
н.р.
достатній рівень

Результати ДПА з української мови 2015-2016 н.р. високий рівень

Результати ДПА з української мови 2015-2016 н.р. достатній та високий рівні

Миколаївський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти

Лабораторія методики викладання мов і літератур

**Організація
навчально-виховного процесу
з української мови і літератури
в загальноосвітніх навчальних
закладах Миколаївської області
у 2016/17 навчальному році**

Інструктивно-методичний лист

Технічна верстка: Н. М. Дерманська

Папір офсетний. Друк на різнографі

Формат 60x84/16

Умовно-друкованих арк. – 3

Обліково-видавничих арк. – 2,7

Гарнітура шкільна

Тираж 100

Замовлення № 27

Адреса редакції:

вул. Адміральська, 4-а,

м. Миколаїв, 54001

Тел./факс 37 85 89

<http://www.moippo.mk.ua>,

e-mail: moippo@moippo.mk.ua